

IRONIYA VA KINOYAGA ASOSLANGAN YUMORISTIK IFODALARNI INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHDA PRAGMATIK MUVOFIQLIK MASALALARI

Axmatova Munisa Akmalovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) mutaxassisligi 2-
bosqich bosqich magistranti

amonovbobur91@mail.ru

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz tilidagi ironik va kinoyaviy yumoristik ifodalarni o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan pragmatik muvofiqlik muammolari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Ironiya va kinoyaning yashirin baholovchi mazmuni, nutq vaziyati va muallif pozitsiyasi bilan bog'liq xususiyatlari tarjimada ko'pincha semantik emas, balki pragmatik darajada yo'qotishlarga olib kelishi asoslanadi. Tadqiqotda pragmatik ekvivalentlik tushunchasi markaziy mezon sifatida qaralib, tarjimada kommunikativ ta'sirni saqlab qolish yo'llari izohlanadi. Olingan xulosalar badiiy, publitsistik va audiovizual tarjimada ironik nutqni adekvat talqin qilish uchun muhim nazariy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: ironik nutq, kinoya, pragmatik muvofiqlik, yumor tarjimasi, kontekst, kommunikativ ta'sir.

Abstract

This article scientifically analyzes the problems of pragmatic compatibility that arise in the process of translating ironic and sarcastic humorous expressions from English into Uzbek. It is based on the fact that the hidden evaluative content of irony and sarcasm, the characteristics of irony related to the speech situation and the author's position often lead to losses in translation not at the semantic level, but at the pragmatic level. The study considers the concept of pragmatic equivalence as a central criterion and explains the ways to preserve the communicative effect in translation. The conclusions obtained are of important theoretical and practical importance for the adequate interpretation of ironic speech in literary, journalistic and audiovisual translation.

Keywords: ironic speech, sarcasm, pragmatic compatibility, humor translation, context, communicative effect.

Kirish. Ironiya va kinoya inson nutqining eng murakkab va ko'p qatlamli ifoda vositalaridan biri bo'lib, ular orqali aytilayotgan mazmun ko'pincha bevosita ma'noga zid holda namoyon bo'ladi. Ayniqsa, yumoristik matnlarda ironik va kinoyaviy ifodalar muallifning baholovchi munosabatini, ijtimoiy masofani yoki tanqidiy pozitsiyasini bilvosita yetkazish

vazifasini bajaradi. Ingliz tilida ironiyaning keng qo‘llanilishi understatement, kontekstual ziddiyat va nutq vaziyatiga tayansa, o‘zbek tilida kinoya ko‘proq ochiqroq baho, axloqiy mezonlar va ijtimoiy munosabatlar bilan bog‘lanadi. Shu sababli ingliz tilidagi ironik yumorni o‘zbek tiliga tarjima qilish jarayonida faqat leksik yoki grammatik moslikka erishish yetarli bo‘lmaydi. Tarjimon oldida asosiy vazifa — asl matndagi pragmatik niyatni, ya’ni o‘quvchida uyg‘otilishi ko‘zlangan emotsional va baholovchi ta’sirni saqlab qolishdir. Mazkur maqola aynan shu muammoni pragmatik muvofiqlik nuqtai nazaridan yoritishga qaratilgan.

Asosiy qism. Ironiya va kinoya lingvistik jihatdan ko‘pincha kontekstga tayanadigan hodisalardir. Ularning ma’nosi alohida so‘z yoki gap darajasida emas, balki nutq vaziyati, intonatsiya, madaniy fon va muallif pozitsiyasi orqali aniqlanadi. Ingliz tilidagi ironik ifodalarda ko‘pincha ijobiy shakldagi gap salbiy bahoni anglatadi, masalan, “What a brilliant idea!” kabi ibora real kontekstda mutlaqo teskari ma’noga ega bo‘lishi mumkin. O‘zbek tilida esa bunday ironik baho ko‘pincha kinoya, ohang yoki qo‘shimcha izohlar orqali kuchaytiriladi. Tarjimada ushbu farqlar hisobga olinmasa, matnning kommunikativ qiymati pasayadi.

Pragmatik muvofiqlik masalasi aynan shu yerda dolzarb bo‘ladi. Pragmatik muvofiqlik deganda, tarjima qilingan matnning o‘quvchi yoki tinglovchida asl matndagi kabi ta’sir uyg‘otishi tushuniladi. Ironiya va kinoya tarjimasida bu ta’sir ko‘pincha so‘zma-so‘z tarjima orqali emas, balki moslashtirish, stilistik kuchaytirish yoki kontekstual qayta qurish orqali ta’minlanadi. Tarjimon ayrim hollarda ironik ifodani ochiq kinoyaga aylantirishga majbur bo‘ladi, chunki o‘zbek tilida bilvosita ironiyaning qabul qilish mexanizmi ingliz tilidagidan farq qiladi.

Quyidagi jadvalda ironik va kinoyaviy yumor tarjimasida uchraydigan asosiy pragmatik muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari umumlashtirilgan.

Pragmatik muammo	Ingliz tilidagi xususiyat	O‘zbek tilidagi yechim
Yashirin baho	Understatement, bilvositalik	Kinoyani ochiqlashtirish
Kontekstga tayanish	Minimal izoh	Kontekstual kuchaytirish
Ijtimoiy masofa	Sovuqqon ironiya	Baholovchi ohang

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ironik yumor tarjimasida literal yondashuv ko‘pincha muvaffaqiyatsiz bo‘ladi. Buning sababi shundaki, pragmatik ma’no ko‘pincha til birliklaridan tashqarida, madaniy va ijtimoiy bilimlar asosida shakllanadi. Shu bois tarjimon ironiyaning to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirish o‘rniga, uning funksiyasini saqlab qolishga intiladi. Bu esa tarjima jarayonida ijodiy qarorlar qabul qilishni talab etadi. Tarjimon bu holatda matn muallifining niyatini, auditoriyaning kutishlarini va qabul qilish imkoniyatlarini bir vaqtning o‘zida hisobga oluvchi vositachi sifatida maydonga chiqadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidagi ironik va kinoyaviy yumoristik ifodalarni o'zbek tiliga tarjima qilish murakkab pragmatik jarayon bo'lib, unda formal ekvivalentlikdan ko'ra kommunikativ va pragmatik muvofiqlik ustuvor ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ironiyani tarjima qilishda kontekst, madaniy fon va nutq vaziyati hal qiluvchi omillar hisoblanadi. Tarjimonning vazifasi so'zlarni emas, balki muallifning baholovchi munosabatini va yumoriy ta'sirini yetkazishdan iborat. Shu bois, moslashtirish va stilistik transformatsiyalarga tayangan yondashuvlar ironik yumor tarjimasida eng samarali strategiya sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu xulosalar tarjima nazariyasini boyitish bilan birga, amaliy tarjima jarayonida ham muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ньюмарк П. Подходы к переводу. – М.: Высшая школа, 1988. – 215 с.
2. Нида Ю., Табер Ч. Теория и практика перевода. – М.: Международные отношения, 2003. – 287 с.
3. Делабастита Д. Wordplay and Translation. – Manchester: St. Jerome Publishing, 1996. – 305 p.
4. Кухаренко В. А. Интерпретация текста. – М.: Просвещение, 2004. – 192 с.
5. Сафаров Ш. Прагмалингвистика. – Тошкент: Фан, 2008. – 240 б.